

УДК 658:14

Слободян Н.Г.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку й аудиту
Національного університету харчових технологій

Мануїлова А.В.
студентка
Національного університету харчових технологій

АНАЛІЗ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА ПРИКЛАДІ ДП ПАТ «ОБОЛОНЬ» «ПИВОВАРНЯ ЗІБЕРТА»

На основі існуючих теоретичних положень у статті удосконалено методологічні аспекти оцінки кредитоспроможності підприємства з використанням нових форм фінансової звітності. Проведено аналіз фінансового стану ДП ПАТ «Оболонь» «Пивоварні Зібєрта» в умовах отримання та повернення кредиту, обґрунтовано систему коефіцієнтів, що оцінюють кредитоспроможність підприємства.

Ключові слова: кредитоспроможність, фінансовий стан, ліквідність, баланс, коефіцієнти оцінки, позичальник.

Слободян Н.Г., Мануїлова А.В. АНАЛИЗ КРЕДИТОСПОСОБНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ НА ПРИМЕРЕ ДП ПАО «ОБОЛОНЬ» «ПИВОВАРНЯ ЗИБЕРТА»

На основе существующих теоретических положений в статье усовершенствованы методологические аспекты оценки кредитоспособности предприятия с использованием новых форм финансовой отчетности. Проведен анализ финансового состояния ДП ПАО «Оболонь» «Пивоварни Зибєрта» в условиях получения и возврата кредита, обоснована система коэффициентов, оценивающих кредитоспособность предприятия.

Ключевые слова: кредитоспособность, финансовое состояние, ликвидность, баланс, коэффициенты оценки, заемщик.

Slobodyan N.G., Manuilova A.V. CREDIT ANALYSIS ENTERPRISE AN EXAMPLE SE PJSC «OBOLON» «PIVOVARNYA ZIBERTA»

On the basis of existing theoretical propositions in this article methodological aspects of assessing the creditworthiness of the company. The analysis of the financial condition of the SE PJSC «OBOLON» «PIVOVARNYA ZIBERTA» in a receipt and repayment, reasonable system of coefficients that estimate the creditworthiness of the company.

Keywords: creditworthiness, financial condition, liquidity, balance, weightings, borrower.

Постановка проблеми. Актуальність проблем, які пов'язані з аналізом кредитоспроможності підприємств, визначається гострою потребою сучасного ринку у залучених коштах з метою розвитку виробництва. У сучасних умовах правильне визначення реального фінансового стану підприємства має велике значення не тільки для самих суб'єктів господарювання, але і для численних акціонерів, особливо потенційних інвесторів.

Об'єктивна оцінка фінансового становища підприємства та врахування можливих ризиків виступають сьогодні ключовими факторами ефективного керування кредитними ресурсами підприємства, дозволяють банкам запобігти надання невідповідних кредитних вкладень, забезпечити своєчасне і повне повернення позичок, знизити ризик неплатежу і тим самим підвищити ефективність здійснення банками кредитних операцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок в дослідження кредитоспроможності та фінансового стану підприємства зробили такі зарубіжні вчені, як І. Балабанов, Є.Дж. Долан, В. Кромонів, В. Ковальов, О. Лаврушин, Є.В. Негашев, Д. Пліон, П. Роуз, Г. Савицька, Дж. Сінки, О.Д. Шеремет та вітчизняні вчені-економісти, такі як О.В. Васюренко, А.С. Гальчинський, Ф.Ф. Бутинець, С.С. Герасименко, А.М. Мороз, М.І. Савлук, В.М. Федосов.

Формулювання цілей статті. Завданням наукової статті є удосконалення методології оцінки кредитоспроможності підприємства та надання рекомендацій щодо аналізу фінансового стану підприємства-позичальника на основі системи фінансових коефіцієнтів.

Виклад основного матеріалу. Фінансовий стан підприємства – містке поняття, і навряд чи його

можна охарактеризувати якимось одним критерієм. Тому для характеристики фінансового стану підприємства застосовується чимала система показників, які характеризують структуру джерел формування капіталу і його розміщення, рівновагу між активами підприємства і джерелами їх формування, ефективність і інтенсивність використання капіталу, платоспроможність і кредитоспроможність підприємства, його інвестиційну привабливість тощо.

Основою методів та систем оцінки фінансової діяльності підприємства є попереднє оцінювання кредитоспроможності потенційного позичальника.

Кредитоспроможність – це можливість позикоотримувача отримати кредит та здатність повернути його. Визначається показниками, які характеризують позикоотримувача: його акуратність за розрахунками за попередніми кредитами, його поточному фінансовому стану та перспективою змін, здатністю при необхідності мобілізувати грошові кошти з різних джерел [1, с. 320].

Аналіз кредитоспроможності клієнта включає в себе такі елементи :

- 1) аналіз фінансового стану позичальника;
- 2) аналіз юридичного положення підприємства: форма власності, установчі документи, статут, список засновників, дата реєстрації, розмір статутного капіталу, дозволені види діяльності, можливості трансферного ціноутворення, повноваження керівників, наявні акції, дочірні структури;
- 3) банківська історія клієнта, яка містить аналіз уявлень філіалів про клієнта, розмір обороту на його рахунок, передуюча кредитна історія, виконання зобов'язань, минулі судові справи, штрафні санкції із урахуванням ще можливих штрафів;

4) якість менеджменту, професіональний профіль керівництва, їх вік та стаж, досвід роботи, досвід роботи на керівних (адміністративних) посадах, чи мали вони банкрутство у минулому;

5) конкурентні переваги підприємства, патенти, торгові марки, їх імідж, репутація фірми серед клієнтури (goodwill – гудвіл) [2, с. 47].

Найголовнішим етапом оцінки кредитоспроможності є аналіз фінансового стану. Для цього аналізу використовуються такі джерела: баланс підприємства (форма 1), звіт про фінансові результати (форма 2), дані рахунків бухгалтерського обліку.

Показник ліквідності є одним із найважливіших у системі аналізу фінансового стану підприємства. Під ліквідністю будь-якого активу розуміють його здатність перетворюватися на грошові кошти, а ступінь ліквідності визначається тривалістю періоду, протягом якого ця трансформація може бути здійснена. Чим коротший період, тим вища ліквідність даного виду активу.

Ліквідність підприємства – це наявність у нього оборотних коштів, теоретично достатніх для погашення короткострокових зобов'язань, навіть з порушенням строків погашення, які передбачені контрактами. Основна ознака ліквідності – формальне перевищення (у вартісній оцінці) оборотних активів над короткостроковими пасивами. Чим більше це перевищення, тим сприятливішим є фінансовий стан підприємства з позиції ліквідності.

Підприємство може бути ліквідним більшою або меншою мірою, оскільки до складу оборотних активів належать різноманітні оборотні активи, серед яких є ті, що легко перетворюються на грошові кошти, і ті, що важко реалізуються для погашення зовнішньої заборгованості [1, с. 304].

Під час оцінювання ліквідності підприємства аналізу підлягає достатність поточних (оборотних) активів для погашення поточних зобов'язань, тобто короткострокової кредиторської заборгованості.

Аналіз ліквідності балансу полягає у порівнянні коштів за активом, згрупованих за рівнем їх ліквідності відповідно до зобов'язань за пасивом, об'єднаних за строками їх погашення і в порядку зростання цих строків.

Згідно з «Методикою інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій», активи підприємства залежно від швидкості перетворення їх у грошові кошти поділяються на 4 групи [6]. На основі нової форми балансу статті активів можна згрупувати таким чином:

1. Найліквідніші активи (A1) – суми за усіма статтями грошових коштів та їх еквівалентів, тобто гроші, які можна використати для поточних розрахунків у міру потреби. До цієї групи належать грошові кошти (сальдо балансового рахунка 311 «Поточні рахунки»), короткострокові фінансові вкладення, цінні папери, які можна прирівняти до грошей (рядки 150, 220, 230, 240 активу балансу).

2. Активи, що швидко реалізуються (A2), – це активи, перетворення яких на гроші потребує певного часу. До цієї групи належать готова продукція, товари і дебіторська заборгованість (рядки 160-220). Передбачається, що дебітори оплатять рахунок у найближчому майбутньому. Ліквідність цих активів різна і залежить від суб'єктивних та об'єктивних чинників: кваліфікації фінансових робітників, платоспроможності платників, умов видачі кредитів.

3. Активи, що повільно реалізуються (A3), – це статті розділу II активу балансу, які охоплюють виробничі запаси, незавершене виробництво, витрати

обігу та інші оборотні активи (рядки 100-140, 250). Запаси не можуть бути продані, поки немає покупця. Інколи певні запаси потребують додаткової обробки перед реалізацією, що вимагає певного часу.

4. Активи, що важко реалізуються (A4), – це активи, які передбачено використовувати у господарській діяльності протягом тривалого періоду. До цієї групи належать нематеріальні активи, основні засоби та устаткування до установки, капітальні довгострокові фінансові вкладення – усі статті розділу I активу балансу («Необоротні активи»).

Зобов'язання підприємства (пасиви балансу) залежно від терміну їх сплати поділяються на 4 групи:

1. Негайні пасиви (П1) – це кредиторська заборгованість (рядки 530-610), розрахунки за дивідендами, вчасно не погашені кредити.

2. Короткострокові пасиви (П2) – це короткострокові кредити банків (рядок 500), поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями (рядок 510), векселі видані (рядок 520).

3. Довгострокові пасиви (П3) – це довгострокові зобов'язання, які містяться в розділі III пасиву балансу.

4. Постійні пасиви (П4) – це всі статті розділу I пасиву балансу (рядки 380-430, 630).

Для оцінки реального рівня ліквідності підприємства необхідно провести аналіз ліквідності балансу.

Для цього необхідно порівняти підсумки кожної групи активу і пасиву балансу.

Баланс буде ліквідним, якщо відповідатиме таким умовам:

– Найліквідніші активи більші або дорівнюють негайним пасивам $A1 \geq P1$.

– Активи, що швидко реалізуються, більші або дорівнюють короткостроковим пасивам $A2 \geq P2$.

– Активи, що повільно реалізуються, більші або дорівнюють довгостроковим пасивам $A3 \geq P3$.

– Активи, що важко реалізуються, менші за постійні пасиви $A4 \leq P4$.

Аналіз ліквідності підприємства проводиться на основі даних балансу і може бути проведений шляхом співставлення безпосередньо балансових показників активів і пасивів, а також шляхом розрахунку фінансових коефіцієнтів.

На другому етапі аналізу ліквідності підприємства розраховують та аналізують основні показники ліквідності. Їх застосовують для оцінки можливостей підприємства виконувати свої короткострокові зобов'язання. Ліквідність підприємства можна оперативним чином визначити за допомогою коефіцієнтів ліквідності.

Ліквідність балансу оцінюють за допомогою спеціальних показників, що виражають співвідношення певних статей активу та пасиву балансу. Використовують такі показники ліквідності:

– коефіцієнт загальної ліквідності;

– коефіцієнт швидкої ліквідності;

– коефіцієнт абсолютної ліквідності.

При розрахунку всіх показників використовують загальний знаменник – короткострокові зобов'язання, що обчислюється як сукупна величина короткострокових кредитів, короткострокових позик, кредиторської заборгованості.

Коефіцієнт загальної ліквідності (покриття заборгованості) дає загальну оцінку ліквідності активів, показуючи, яку частину поточних зобов'язань підприємство спроможне погасити, якщо воно реалізує усі свої оборотні активи, в тому числі і матеріальні запаси. Цей коефіцієнт показує також, скільки гривень оборотних коштів приходить на кожну гривню поточних зобов'язань.

Коефіцієнт загальної ліквідності розраховується як відношення оборотних активів до поточних зобов'язань підприємства. Формула розрахунку:

$$K_{зл} = \frac{A1+A2+A3}{P1+P2}$$

Критичне значення коефіцієнту загальної ліквідності прийняте за 2. Якщо коефіцієнт менший 2, то підприємство має неліквідний баланс.

Коефіцієнт швидкої ліквідності показує, яку частину поточних зобов'язань підприємство спроможне погасити за рахунок найбільш ліквідних оборотних коштів – грошових коштів та їх еквівалентів, фінансових інвестицій та дебіторської заборгованості.

Коефіцієнт швидкої ліквідності розраховується як відношення найбільш ліквідних оборотних засобів до поточних зобов'язань підприємства. На відміну від попереднього, він враховує якість оборотних активів і є більш чітким показником ліквідності, тому що при його розрахунку беруться до уваги ліквідні поточні активи (запаси не враховуються). Цей коефіцієнт обчислюється за формулою:

$$K_{шл} = \frac{A1+A2}{P1+P2}$$

«Розумним» коефіцієнтом швидкої ліквідності є співвідношення 1:1, тобто бажано, щоб цей коефіцієнт дорівнював 1.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності показує, яка частина короткострокових зобов'язань підприємства може бути за необхідності погашена негайно. Він обчислюється як відношення грошових засобів та їх еквівалентів і поточних фінансових інвестицій до поточних зобов'язань і визначається за формулою:

$$K_{ал} = \frac{A1}{P1+P2}$$

Як орієнтовне значення коефіцієнта абсолютної ліквідності наведено його теоретичне значення, яке має бути не меншим 0,2. Тобто якщо підприємство на даний момент може на 20% погасити всі свої бор-

ги, то його платоспроможність вважається нормальною.

Розглянемо аналіз кредитоспроможності ДП ПАТ «Оболонь» «Пивоварня Зіберта». ДП ПАТ «Оболонь» «Пивоварня Зіберта» – дочірнє підприємство ПАТ «Оболонь», що виробляє та реалізує пиво і безалкогольні напої. У таблиці 1 наведені показники активів, згруповані за ступенем ліквідності, та зобов'язань підприємства за на період 2013–2014 рр.

З даних таблиці 1 можна зробити такий висновок: протягом 2013 року активи і зобов'язання підприємства збільшилися за рахунок придбання основних засобів та отримання довгострокового кредиту. Зменшилися лише найліквідніші активи на 6228 тис. грн і становили 3062 тис. грн. За прогнозними даними на кінець 2014 року, зобов'язання ДП ПАТ «Оболонь» «Пивоварня Зіберта» мають знизитися за рахунок погашення кредиту банку.

Аналіз кредитоспроможності ДП ПАТ «Оболонь» «Пивоварня Зіберта» наведено у таблиці 2.

За прогнозними даними ДП ПАТ «Оболонь» «Пивоварня Зіберта», показники ліквідності мають позитивну тенденцію до зростання. З даних таблиці видно, що на кінець 2014 року підприємство здатне погасити свої зобов'язання за рахунок грошових коштів – 18%, за рахунок грошових коштів та коштів у розрахунках з дебіторами – 174%, за рахунок усіх оборотних активів – 223%.

Однією із найважливіших характеристик фінансового стану підприємства є його фінансова стійкість (стабільність).

Фінансова стійкість – це надійно гарантована платоспроможність, рівновага між власними та залученими засобами, незалежність від випадковостей ринкової кон'юнктури і партнерів, довіра кредиторів і інвесторів та рівень залежності від них, наявність такої величини прибутку, який би забезпечив самофінансування.

Таблиця 1

Аналіз кредитоспроможності ДП ПАТ «Оболонь» «Пивоварня Зіберта»

Показники	Умовні позначення	01.01.2013	31.12.2013	31.12.2014 (прогноз)	Абсолютне відхилення
Активи підприємства:	-	-	-	-	-
Найліквідніші активи, тис. грн	A1	9290	3062	3082	-6228
Активи, що швидко реалізуються, тис. грн	A2	6178	23262	26850	17084
Активи, що повільно реалізуються, тис. грн	A3	4262	7390	8390	3028
Активи, що важко реалізуються, тис. грн	A4	31920	121221	130221	89301
Зобов'язання підприємства:	-	-	-	-	-
Негайні пасиви, тис. грн	P1	16250	17070	15120	820
Короткострокові пасиви, тис. грн	P2	0	1826	2000	1826
Довгострокові пасиви, тис. грн	P3	0	71834	41834	71834
Постійні пасиви, тис. грн	P4	15408	34230	54260	18822

Джерело: розроблено авторами за даними [7]

Таблиця 2

Аналіз кредитоспроможності ДП ПАТ «Оболонь» «Пивоварня Зіберта»

Показники	Умовні позначення	Норматив	01.01.2013	31.12.2013	31.12.2014 (прогноз)	Абсолютне відхилення звіту від нормативу		
						01.01.2013	31.12.2013	31.12.2014
Коефіцієнт загальної ліквідності	Кзл	0,2-0,3	1,21	1,78	2,23	0,96	1,53	1,51
Коефіцієнт швидкої ліквідності	Кшл	1,0	0,95	1,39	1,74	0,05	0,39	0,35
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Кал	0,2-0,3	0,57	0,16	0,18	0,32	0,09	-0,11

Джерело: розроблено авторами за даними [7]

Таблиця 3

Динаміка показників фінансової незалежності та стійкості ДП ПАТ «Оболонь» «Пивоварня Зіберта»

Назва показника	Зміст	Норматив	01.01. 2013	31.12. 2013	01.07. 2014	Абсолютне відхилення звіту від нормативу		
						01.01. 2013	31.12. 2013	01.07. 2014
Коефіцієнт фінансової автономії (незалежності)	$\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Валюта балансу}}$	0,5	0,30	0,22	0,24	-0,2	-0,28	-0,26
Коефіцієнт мобільності	$\frac{\text{Оборотні активи}}{\text{Позаоборотні активи}}$	0,5	0,62	0,29	0,28	0,12	-0,21	-0,22
Коефіцієнт маневреності	$\frac{\text{Оборотні активи} - \text{поточні зобов'язання}}{\text{Оборотні активи}}$	0,2	-0,84	-0,45	-0,45	-1,04	-0,65	-0,65
Коефіцієнт фінансової стійкості	$\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Загальна заборгованість}}$	1	0,43	0,28	0,28	-0,57	-0,72	-0,72
Коефіцієнт забезпечення довгострокової заборгованості	$\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Довгострокові зобов'язання}}$	4	-	0,48	0,48	-	-3,52	-3,52

Аналіз фінансової незалежності та стійкості ДП ПАТ «Оболонь» «Пивоварні Зіберта» наведено у таблиці 3.

На початок року власний капітал складав 30% у загальній сумі джерел коштів, на кінець року – 22%, що характеризує залежність підприємства від зовнішніх запозичень. Коефіцієнт мобільності знизився на 0,33, що характеризує зменшення оборотних коштів, що перебувають у мобільній формі, що не дає змогу вільно маневрувати коштами.

Від'ємний показник коефіцієнту маневреності характеризує нестійкий фінансовий стан та незабезпеченість підприємства власними обіговими коштами.

Коефіцієнт фінансової стійкості знизився на 0,15. Підприємство не має достатнього запасу фінансової стійкості та відносної незалежності від зовнішніх фінансових джерел. На початок року відсутні довгострокові зобов'язання. На кінець року 2,1 тис грн довгострокових зобов'язань припадає на одиницю власного капіталу. Причиною цього є отримання підприємством в 2013 році довгострокового кредиту.

Висновки з проведеного дослідження. Порівнявши підсумки кожної групи активу і пасиву балансу, можна зробити такі висновки:

- $A1 < P1$ за кожний рік;
- $A2 > P2$ за кожний рік;
- $A3 > P3$ за 2012 рік та $A3 < P3$ за 2013 рік;
- $A4 > P4$ за обидва роки.

Оскільки не виконується перша умова ліквідності балансу, то фактична ліквідність балансу відрізняється від абсолютної.

З даних таблиці видно, що підприємство спроможне погасити свої поточні зобов'язання:

- за рахунок грошових коштів 16% короткострокових зобов'язань;
- за рахунок грошових коштів та коштів у розрахунках з дебіторами 139% короткострокових зобов'язань;
- за рахунок усіх оборотних активів 178% короткострокових зобов'язань.

Протягом першого півріччя 2014 року зміни в активах та пасивах підприємства були незначними, тому показники ліквідності залишилися незмінними. Як показують прогнозні розрахунки на кінець 2014 р., у найближчій перспективі ДП ПАТ «Обо-

лонь» «Пивоварня Зіберта» стане підприємством з достатнім рівнем показників ліквідності та платоспроможності.

Проте показники фінансової незалежності та стійкості ДП ПАТ «Оболонь» «Пивоварня Зіберта» мають негативну тенденцію до зниження та нижчі, ніж нормативні значення. Причинами цього є збільшення довгострокових та поточних зобов'язань, зокрема за кредитами. При цьому показники обсягів виробництва і реалізації будуть зростати, тому слід очікувати підвищення показників ділової активності та фінансової стійкості.

Для поліпшення фінансового стану підприємства необхідно постійно проводити його моніторинг, що дозволяє прогнозувати можливі проблеми, а також сприяє збереженню та поліпшенню фінансової стійкості і платоспроможності на майбутнє. На нашу думку, в сучасних умовах отримання кредитів та позик доцільно знизити нормативні коефіцієнти фінансової незалежності та стійкості на період кредитування до рівня 0,25-0,3. Це забезпечить більш об'єктивні висновки та дозволить визначити рекомендації та дієві заходи щодо фінансового оздоровлення підприємства і підвищення його рейтингу платоспроможності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Чернелевський Л.М. Аналіз діяльності підприємств та банківських установ: економічний, фінансово інвестиційний, стратегічний : підручник / Чернелевський Л.М., Слободян Н.Г., Михайленко О.В. – К. : Хай-Тек Прес, 2008. – 640 с.
2. Нападовська Л. Конкурентоспроможність та деякі шляхи виходу з кризового стану підприємств / Л. Нападовська // Економіст. – 2002. – № 4. – С. 47.
3. Литвин Б.М. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / Литвин Б.М., Стельмах М.В. – К. : «Хай-Тек Прес», 2008. – 336 с.
4. Негашев Е.В. Методика фінансового аналізу діяльності комерційних організацій / Е.В. Негашев, А.Д. Шеремет. – М. : Финансы и статистика, 2009. – 134 с.
5. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства : навч. посіб. – 2-ге вид., випр. і доп. / Г.В. Савицька. – К. : Знання, 2005. – 662 с.
6. «Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій», затв. Агентством з питань запобігання банкрутства 23.02.1998 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0214-98>.
7. Фінансова звітність ДП ПАТ «Оболонь» «Пивоварня Зіберта» за 2012–2013 рр.